

2. Прыказкі і прымаўкі: у дзвюх кнігах / АН БССР, Ін – т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору; рэд. А. С. Фядосік. – Мінск: Навука і тэхніка, 1976. – Кн. 1. – 560 с.; кн. 2. – 616 с.

3. Лепешаў, І. Я. Слоўнік беларускіх прыказак / І. Я. Лепешаў, М. А. Якалцэвіч. – Мінск: Бел. асац. “Конкурс”, 2006. – 544 с.

УДК 821. 161.3

ПРАЦА У. КАРАТКЕВІЧА Ў ГАЛІНЕ НАЦЫЯНАЛЬНАГА КІНЕМАТОГРАФА

Банцэвіч П. К.

УА «Гродзенскі дзяржаўны аграрны ўніверсітэт»

г. Гродна, Рэспубліка Беларусь

У сваёй творчай дзейнасці У. Караткевіч выходзіць за межы літаратуры. Ён гісторык і этнограф, культуролог і мастак, перакладчык і ідэолаг нацыянальнага адраджэння, які абвяшчаў: мой народ еўрапейскі, гераічны, высокакультурны. Письменнік адчуваў духоўныя патрэбы часу і імкнуўся рэалізаваць іх: «І адзін чалавек многа можа. Кожны павінен з годнасцю несці свой крыж» [3]. Адсюль – шматграннасць дзейнасці: празаік, паэт, драматург, публіцыст, перакладчык, аўтар тэлеперадачы «Спадчына». У. Караткевіч прымаў удзел у грамадскіх арганізацыях, выступаў у абарону прыроды, арганізоўваў рэстаўрацыю помнікаў архітэктуры, унікаў у самыя розныя праблемы, што былі складанымі для Беларусі [1].

«Ён цаніў не столькі слова, – узгадваў А. Мальдзіс, – колькі справу. Колькі разоў нам, яго сябрам, даводзілася чуць: «Вось вы прыгожынка гаворыце, але гэтага мала. Са слоў кашы не зварыш – Вы лепш зрабіце, напішыце, абараніце» [3].

Аднак у У. Караткевіча было разуменне, што не кожнаму чытачу дадзена ажывіць у сваім уяўленні вобразы кнігі. Іншая справа – кінематаграфічнае дзеянне. Яно абуджае думкі і эмоцыі не толькі словам, але і рухам, гукам, колерам. Письменнік даказваў сваім сябрам вартасць кінематаграфу ў нацыянальным абуджэнні: «Гэта ж магутная сіла! Раман у нашых беларускіх умовах прачытае ну дзесяць, ну дваццаць тысяч чалавек. А добры фільм паглядзяць мільёны. Разумеецца, якая мажлівасць уздзейнічаць на народ, абуджаць яго годнасць, яго памяць» [2]. Гэтым разуменнем тлумачыцца няспынная цяга У. Караткевіча да тэатру, тэлебачання, кінематаграфу.

У. Караткевіч меў на мэце здзівіць суайчыннікаў, паказаць ім невядомую старажытную Беларусь. Фільм «Памяць» выконваў такую

задачу. У ім паказана, што ў Беларусі ёсць многа вартага дбайнай аховы – замкі і храмы, палацы і ансамблі жылых дамоў, ветракі і лямусы, корчмы і паштовыя станцыі. У часы, калі ў Віцебску ўзарвалі Благавешчанне, у Магілёве – ратушу, а ў Гродне – фару Вітаўта, усё гэта ўспрымалася як ледзь не крамола. У. Караткевіч успамінаў: «Калі мы здымалі гэты фільм – сэрца балела. Многія цудоўныя палацы і замкі стаяць у запушчэнні, разбураюцца. Узяць хаця б замак у Міры. Мала ў нас беражнага стаўлення да гістарычных помнікаў» [3]. Мастак пераконвае глядачоў, што ў курганах і гарадзішчах, мурах замкаў жыве памяць продкаў. Таму «мы павінны зберагчы тое, што засталася. Так што трэба спяшацца» [2].

У. Караткевіч добра разбіраўся ў рэжысёрскім і апэратарскім мастацтве, напісаў сцэнарыі многіх мастацкіх і дакументальных фільмаў. Адно з іх – «Памяць», «Будзь шчаслівай, рака», «Сведкі вечнасці» – выйшлі на экраны. Другія – «Хрыстос прыямліўся ў Гародні» – леглі на паліцы. Трэція – «Расказы з каталажкі» – увогуле не здымаліся, адхіляліся ў Мінску або Маскве [4].

Па сцэнарыю У. Караткевіча на кінастудыі «Беларусьфільм» рэжысёр В. Рубінчык паставіў фільм «Дзікае паляванне караля Стаха». Аднак у фільме мала што засталася ад філасофіі У. Караткевіча. Кудысьці зніклі роздум аб сэнсе гісторыі і жыцця, засталася адна голая прыгодніцкая канва. Прыглушанымі аказаліся сацыяльныя канфлікты, амаль знікла вёска. Ды і Беларусь не адчувалася: падзеі адбываюцца ў замку пад Львовам, галоўную гераіню іграе балгарская актрыса А. Дзімітрава. Нечакана для У. Караткевіча фільм атрымаў прызнанне за мяжой – на фестывалях у Францыі, Канадзе, Італіі. Членаў журы прывабіла незвычайная для тагачаснага савецкага кіно праблематыка.

Велізарныя магчымасці кінематографа вабілі У. Караткевіча заўсёды, нават пасля няўдач. Яго часта не разумелі – не ставілі, не здымалі. Або разумелі і бачылі не так, як разумеў і бачыў ён. У 1967 годзе па сцэнарыю У. Караткевіча быў зняты фільм «Жыццё і ўзнясенне Юрася Братчыка». Нават у значна скарачаным па патрабаванню цензуры выглядзе фільм атрымаўся. Добра ігралі актёры. Сцэнарыст асабіста іграў дзве эпізадычныя, але яркія ролі ксяндза і татарына, за кадрам спяваў старадаўні гімн. Радавалі масавыя сцэны, апэратарская работа. І галоўнае, у фільме заставаўся нацыянальны каларыт, беларуская гісторыя. Гэта, мусіць, і палохала тагачасных чыноўнікаў ад кіно. Адзіны экзэмпляр карціны быў пакладзены на паліцу. Забарона фільма «Жыццё і ўзнясенне Юрася Братчыка» была зусім не выпадковай, а заканамернай. Сваёй «несіметрычнасцю», выключнасцю героя і абставін, адмаўленнем усяго афіцыйнага і

кананічнага, урэшце, метафарычнасцю, дзёрзкасцю, гарэзлівасцю ён выбіваўся з застойнай атмасферы таго часу, прырэчыў ёй.

У савецкую эпоху У. Караткевіч адчуваў патрэбу ў публічным, дэманстрацыйным зацвярджэнні нацыянальна-культурных беларускіх каштоўнасцей, з мэтай супрацьстаяннем афіцыйнай прапагандзе «сацыялістычнага інтэрнацыяналізму». У якасці альтэрнатывы мастак дэманстраваў як самае эстэтычна высокае – памяць да продкаў, да нацыянальных традыцый, да роднай мовы і культуры.

ЛІТАРАТУРА

1. Верабей, А. Абуджаная памяць: Нарыс жыцця і творчасці У. Караткевіча / А. Верабей. – Мінск: Маст. літ., 1997. – 255 с.
2. Караткевіч, У. Збор твораў у 8 т. Т.8. Кн. 2. / У. Караткевіч. – Мінск: Маст. літ., 1991. – 495 с.
3. Мальдзіс, А. Жыццё і ўзнясенне Уладзіміра Караткевіча: партрэт пісьменніка і чалавека / А. Мальдзіс. – Мінск: Маст. літ., 1990. – 229 с.
4. Русецкі, А. Уладзімір Караткевіч: праз гісторыю ў сучаснасць: Нататкі літаратурнай творчасці / А. Русецкі. – Мінск: Маст. літ., 2000. – 300 с.

УДК 636.2.034.636.087.7

БЕЛАРУСЬ В ГЕОПОЛИТИКЕ СССР В ПЕРИОД ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ

Барабаш В. В.

ПОДО «Термострой»

г. Гродно, Республика Беларусь

«Белорусский вопрос» в международных отношениях в период Второй мировой войны был связан в первую очередь с проблемой западной границы Беларуси. Начало Второй мировой войны в сентябре 1939 г. коренным образом изменило существовавшую систему международных отношений в Европе. Преследуя цель расширения зоны безопасности на западных рубежах и удержание страны от втягивания в глобальный вооруженный конфликт, руководство СССР заключило с Германией договоры от 23 августа и 28 сентября 1939 г. В соответствии с ними была установлена новая советско-германская граница. Территория Западной Беларуси вошла в состав Советского Союза и воссоединилась с БССР.

После нападения Германии на СССР в 1941 г. одной из важнейших стратегических задач советского руководства стал поиск союзников для совместной борьбы с агрессором. В формировавшейся системе антигитлеровской коалиции актуальным вопросом становилось восстановление официальных отношений между советским и польским эмигрантским правительствами. Однако с самого начала переговоров между сторонами